

Rewalidacja poprzez zajęcia plastyczne

Opracowanie:
Lidia Zasada, Ewa Klaus

Potrzeba tworzenia jest to naturalna forma pokazania siebie z indywidualnym spojrzeniem na otaczający nas świat. Tworzenie to także forma spontanicznej zabawy, dzięki której dziecko gromadzi doświadczenia poznawcze i twórcze. Podczas ekspresji tworzenia dziecko doznaje różnych emocji, które pozwalają na wyrażanie jego uczuć i myśli. Do dyspozycji dziecka jest szeroki wachlarz środków i technik plastyczno-technicznych. Każde dziecko lubi wyzwania więc samo może wybrać technikę. Zadaniem nauczyciela jest pokazanie mu różnorodnych możliwości.

Zajęcia plastyczne mają za zadanie wdrażanie dziecka do poznawania i rozumienia świata. Zajęcia muszą być zabawą, która będzie wzbudzać zainteresowanie, przykuwać uwagę, czyli być dla dziecka atrakcyjna. Dziecko poprzez zabawę będzie eksperymentować, jednocześnie poznając różne materiały, ich właściwości oraz sposoby użycia w zadaniu plastycznym. Dzięki tym zajęciom uczeń będzie rozwijać swoją wyobraźnię, co pozwoli na przedstawianie różnych przedmiotów, sytuacji oraz na łączeniu elementów znanych z nowymi, nieznanymi. Takie kreatywne zajęcia mają na celu wdrażać do samodzielnego poszukiwania ciekawych tematów do wykonania. Proces twórczego myślenia to zarazem proces kształtowania charakteru dziecka, a manipulowanie narzędziami artystycznymi to rozwój sprawności motorycznych, orientacji przestrzennej.

Twórczość plastyczna dzieci z niepełnosprawnością intelektualną

- Rzadko występuje u nich spontaniczność w działaniu, ich kreatywność jest znikoma, często w pracy są bierne, czekają na podpowiedź i pomoc.
- Brakuje im pewności siebie i wiary we własne siły. Często widuje się obniżone poczucie własnej wartości.
- W pracach pojawiają się te same elementy – schematy. Używają tych samych kolorów, powtarzają określone kształty, nie potrafią w sposób właściwy komponować przestrzeni na kartce.

Dlaczego tak się dzieje? W procesie tworzenia przeszkodą jest zaburzona wyobraźnia. Dzieci z niepełnosprawnością intelektualną nie potrafią prawidłowo wyobrazić sobie stosunków przestrzennych. Kiedy obserwują przedmiot, spostrzegają tylko pewne jego elementy i w ten sposób go zapamiętują. Dlatego działalność plastyczna w przypadku tych dzieci jest bardzo ważnym elementem terapii i wspomagania rozwoju.

WYOBRAŹNIA

Kształtowanie wyobraźni jest niezwykle ważne w rozwoju każdego dziecka, a w szczególności u dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Dlaczego jest tak ważna? Ponieważ na późniejszych etapach kształcenia będzie podstawą do nauki pojęć matematycznych, do zrozumienia których potrzebne jest myślenie abstrakcyjne.

Zajęcia plastyczne od najmłodszych lat dziecka w naturalny sposób rozwijają tę umiejętność – od bazgroły, poprzez głownogi aż do skomplikowanych kompozycji.

Urozmaicone techniki plastyczne, umiejętnie dobrane do możliwości rozwojowych dziecka, pozwolą na uzyskanie najlepszych efektów.

Co to jest rewalidacja?

Pojęcie rewalidacji odnosi się do całokształtu działań: wychowawczych, dydaktycznych, terapeutycznych podejmowanych na rzecz ucznia z niepełnosprawnością. Istotę rewalidacji trafnie oddaje źródło słów tego terminu: łacińskie słowa **re – znów** oraz **validus – mocny**. Rewalidacja odnosi się więc do procesu wzmacniania ucznia z niepełnosprawnością:

- ▶ rozwijanie mocnych stron dziecka i wykorzystywanie ich jako bazę do dalszej pracy,
- ▶ maksymalne usprawnianie najsilniejszych funkcji,
- ▶ korygowanie stwierdzonych zaburzeń,
- ▶ dynamizowanie rozwoju poprzez wykorzystywanie naturalnych sytuacji do nabywania, rozwijania i ćwiczenia umiejętności.

Etapy rewalidacji poprzez zajęcia plastyczne

1. Diagnoza pozwalająca rozpoznać potrzeby emocjonalne, poznawczo-rozwojowe oraz możliwości manualne u dzieci i młodzieży.
2. Terapia polegająca na wzroście zdolności percepcyjno-poznawczych, emocjonalno-społecznych, socjalizacji, uzewnętrznianiu przeżyć, doznań, usprawnianiu możliwości ruchowych.
3. Relaksacja pozwalająca na odreagowanie wewnętrznych napięć, niepowodzeń, frustracji i agresji.

Cele rewalidacji poprzez zajęcia plastyczne

1. Pobudzanie wszechstronnego rozwoju ucznia.
2. Rozwijanie zainteresowań i uzdolnień.
3. Stwarzanie możliwości do własnych wypowiedzi za pomocą różnorodnych środków artystycznych.
4. Rozwijanie sprawności manualnej.
5. Podnoszenie poziomu samoakceptacji, samozadowolenia z osiąganego sukcesu.
6. Rozładowanie negatywnych napięć, emocji i agresji.
7. Zrozumienie istoty samodzielności i odpowiedzialności za wykonane zadanie.
8. Uaktywnienie i otwarcie się ucznia mającego problemy z nawiązywaniem kontaktów interpersonalnych.

METODY

- ▶ Arteterapia, czyli rozwój twórczej wartości dziecka
- ▶ Metoda Afolter czyli „ręka w ręce”
- ▶ Metoda współtworzenia w parach
- ▶ System binarny w parach heterogennych
- ▶ Metoda myślenia wizualnego
- ▶ „Znajdź mnie” – nasza autorska metoda

REWALIDACJA PRZEZ SZTUKĘ

Arteterapia lub też artterapia (*arte* z łac. *ars* sztuka i terapia) - leczenie przez sztukę. Termin „arteterapia” składa się z dwóch części (bardziej widoczne jest to w języku angielskim: „*art therapy*”), co sugeruje, że jest to działanie bazujące na dwóch równoważnych elementach: sztuce (twórczości) i terapii. Uważa się, że osobą, która po raz pierwszy użyła terminu ‘arteterapia’ w celu określenia działania polegającego na zastosowaniu twórczości w terapii był pracujący w Wielkiej Brytanii artysta Adrian Hill.

W pracy z uczniami z niepełnosprawnościami szczególne znaczenie mają metody umożliwiające uczenie przez działanie i bezpośrednie doświadczanie, zwłaszcza w sferze funkcjonowania zmysłów.

Uczniowie nie muszą posiadać zdolności artystycznych, nauczyciel nie koncentruje się bowiem na wartościach estetycznych wytworzonych kompozycji plastycznych. Głównym celem arteterapii jest umożliwienie uczniom dokonania zmiany rozwoju osobistego poprzez osiąganie sukcesów artystycznych, wzrostu samooceny. Kluczową rolę w arteterapii odgrywa relacja terapeutyczna, która zachodzi między dzieckiem a jego dziełem. Ta forma terapii może być szczególnie użyteczna dla uczniów, którzy mają trudności z wyrażeniem swoich myśli i uczuć drogą werbalną.

Arteterapia wykorzystuje zdolność sztuki do wyzwalamia emocji u osób wycofanych, zamkniętych oraz pobudzania ich do aktywności twórczej. Z drugiej strony pozwala rozładować emocje u osób nadpobudliwych, nieradzących sobie z agresją i innymi trudnymi zachowaniami.

Metoda wyzwania aktywności twórczej – współtworzenie

W metodzie tej nauczyciel przyjmuje postawę niedyrektywną, pasywną, nienarzucającą współtworzącym żadnych tematów. **Zespół – para** ma za zadanie usiąść przy jednym stole i tworzyć na wspólnym arkuszu papieru i przy wykorzystaniu jednego zestawu farb czy też innych narzędzi. Partnerzy mają sposobność do stopniowego nawiązywania współpracy, doskonalenia jej form, a także nawiązywania stosunków przyjacielskich.

Metoda Affolter czyli „ręka w ręce”

– terapia rozumnego działania dłoni, stosowana u osób z zaburzeniami spostrzegania, uszkodzeniami mózgu, u osób z autyzmem. Spostrzeganie (z łac. *perceptio* – chwytanie, ujmowanie, pojęcie, poznanie) to odbieranie bodźców przez zmysły, które łączą z otoczeniem. Najistotniejszą sferą zmysłów jest sfera kinestetyczno-czuciowe.

„Obie ręce biorą udział w czynności. Przy każdym posunięciu informacje przekazywane są do mózgu przez obie ręce. W ten sposób pracuje cały mózg”
(Felicie Affolter, *Spostrzeganie, rzeczywistość, język*)

System binarny w parach heterogennych

– to forma organizacyjna pracy. Jest to pośrednia forma między działaniem indywidualnym a zespołowym. System binarny wywiera pozytywny wpływ na uspołecznienie uczniów, uczy planowania oraz przygotowywania przewidzianych czynności, środków i materiałów, współdziałania z partnerem w toku uczenia się. Pary dobiera się w następujący sposób:

- ▶ zgodnie z życzeniami uczniów (pary desmogenne),
- ▶ poprzez zbliżone postępy w nauce (pary homogenne),
- ▶ uczeń dobrze uczący się z uczniem słabo uczącym się (pary heterogenne).

Myślenie wizualne

– to myślenie obrazami (ludzie kodują informacje w dwóch kanałach: werbalnym i wizualnym).

Zdarza się, że coś widzieliśmy, ale nie umiemy tego opisać, lub potrafimy o czymś opowiedzieć, choć tego nie widzieliśmy. Myślenie wizualne pozwala zintegrować te dwa kanały i w efekcie daje lepszy obraz rzeczywistości, wiedzę. W pierwszym etapie pracujemy nad wyobraźnią, wizualizacją obrazową pojęć i coraz bardziej złożonych kwestii, w drugim etapie są rysunki własne, które podsumowują informacje. Wystarczą nawet najprostsze ilustracje – schematy, aby przekazać, co się chce.

Znajdź mnie

- ▶ To nasza własna metoda, którą stosujemy bardzo często. Łączy ona elementy poprzednich metod.
- ▶ Uczniowie poznają tematykę zajęć, sami dobierają technikę plastyczną, kolorystykę, tworzą kompozycję.
- ▶ Następnie **uczeń z nauczycielem** wspólnie odszukują wyraziste kształty poprzez konturowanie czarną pastelą lub cieniowanie.
- ▶ Czasami stosujemy wycinanie poszczególnych elementów i naklejanie na kontrastujące tło.

Planując rewalidacyjne zajęcia plastyczne, należy pamiętać o tym, że:

- ▶ zajęcia powinny być radosną zabawą, poprawiającą nastrój,
- ▶ zajęcia powinny być sposobem na odreagowanie napięć emocjonalnych,
- ▶ zajęcia powinny likwidować nadmierne napięcie mięśniowe dłoni i palców,
- ▶ techniki i narzędzia plastyczne należy dostosowywać do możliwości dziecka,
- ▶ należy stosować ćwiczenia wydłużające czas koncentracji
- ▶ należy stwarzać bezpieczne warunki pracy,
- ▶ należy uczyć umiejętności utrzymywania ładu i porządku w miejscu pracy,
- ▶ nauczyciel ma służyć pomocą i wsparciem, ale pozostawiać dziecku swobodę działania.

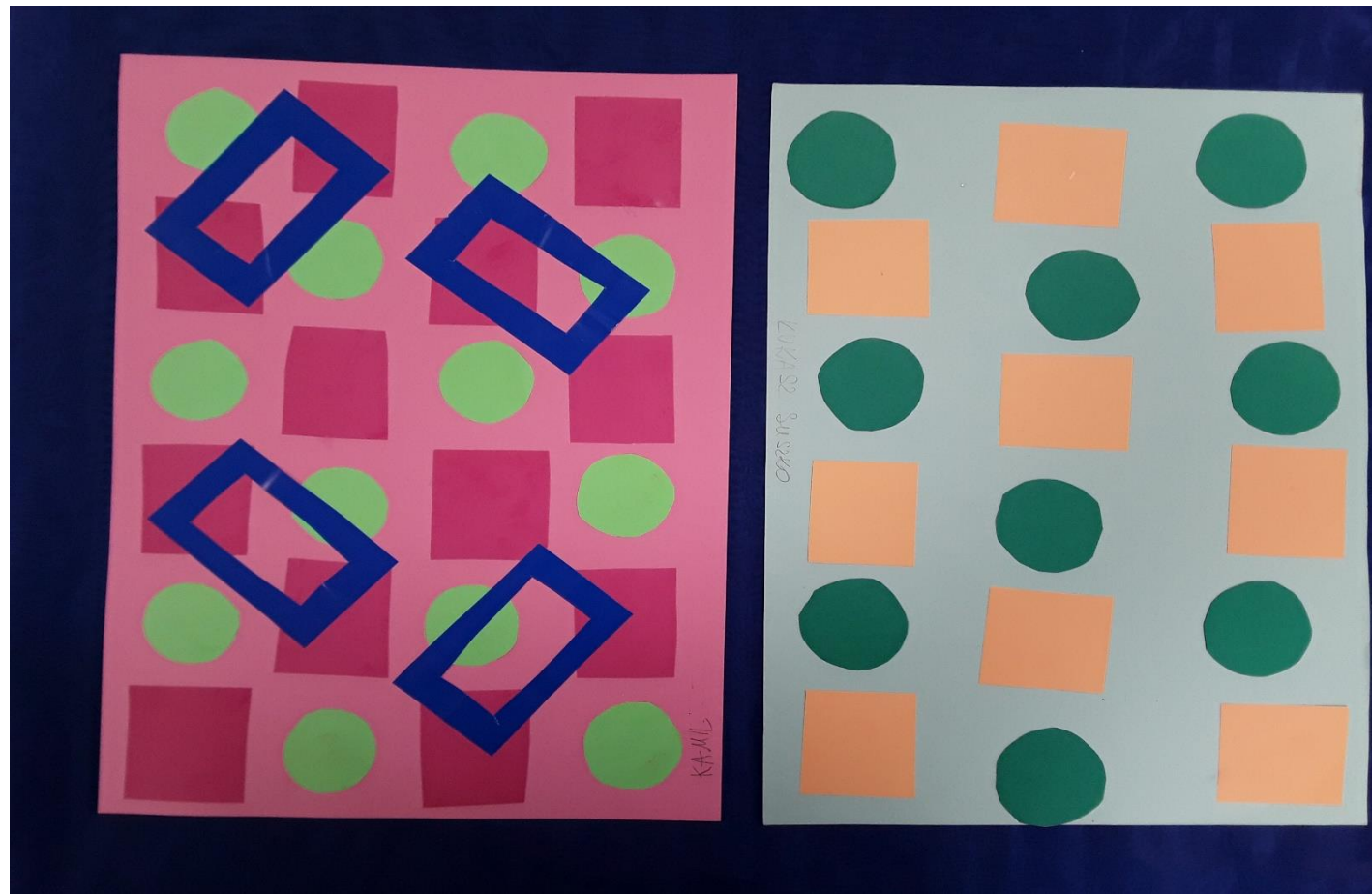
Warto stworzyć dobrą bazę

- ołówki, kredki - pastele olejne i suche oraz typu „bambino”,
- pisaki o różnej grubości kreski,
- farby akwarelowe, plakatowe, tempery oraz pędzle różnej grubości
- bloki techniczne białe i kolorowe, tektura,
- gazety czarno-białe i kolorowe,
- materiały pasmanteryjne: tasiemki, koraliki, guziki,
- materiały przyrodnicze,
- oraz wszystko co nam da inspirację do pracy z dzieckiem.

TEMATYKA ZAJĘĆ - INSPIRACJE

- ▶ Pory roku
- ▶ Pogoda i zjawiska atmosferyczne
- ▶ Świat fauny i flory
- ▶ Święta okolicznościowe i nietypowe
- ▶ Figury geometryczne
- ▶ Kosmos i fantastyka
- ▶ Poezja i postaci bajkowe
- ▶ Różne osoby i zawody

GALERIA PRAC UCZNIÓW

JAKUB H.

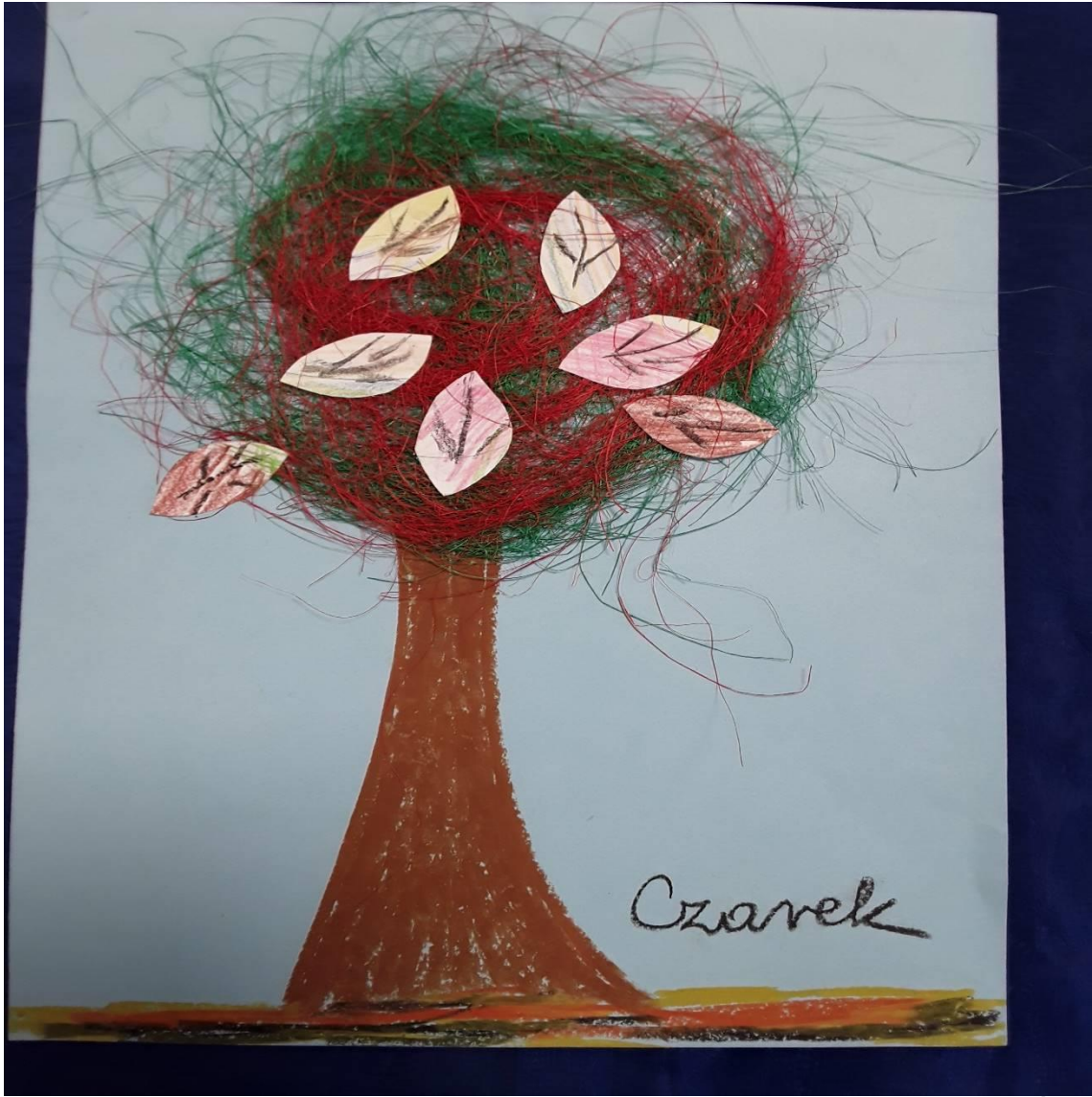

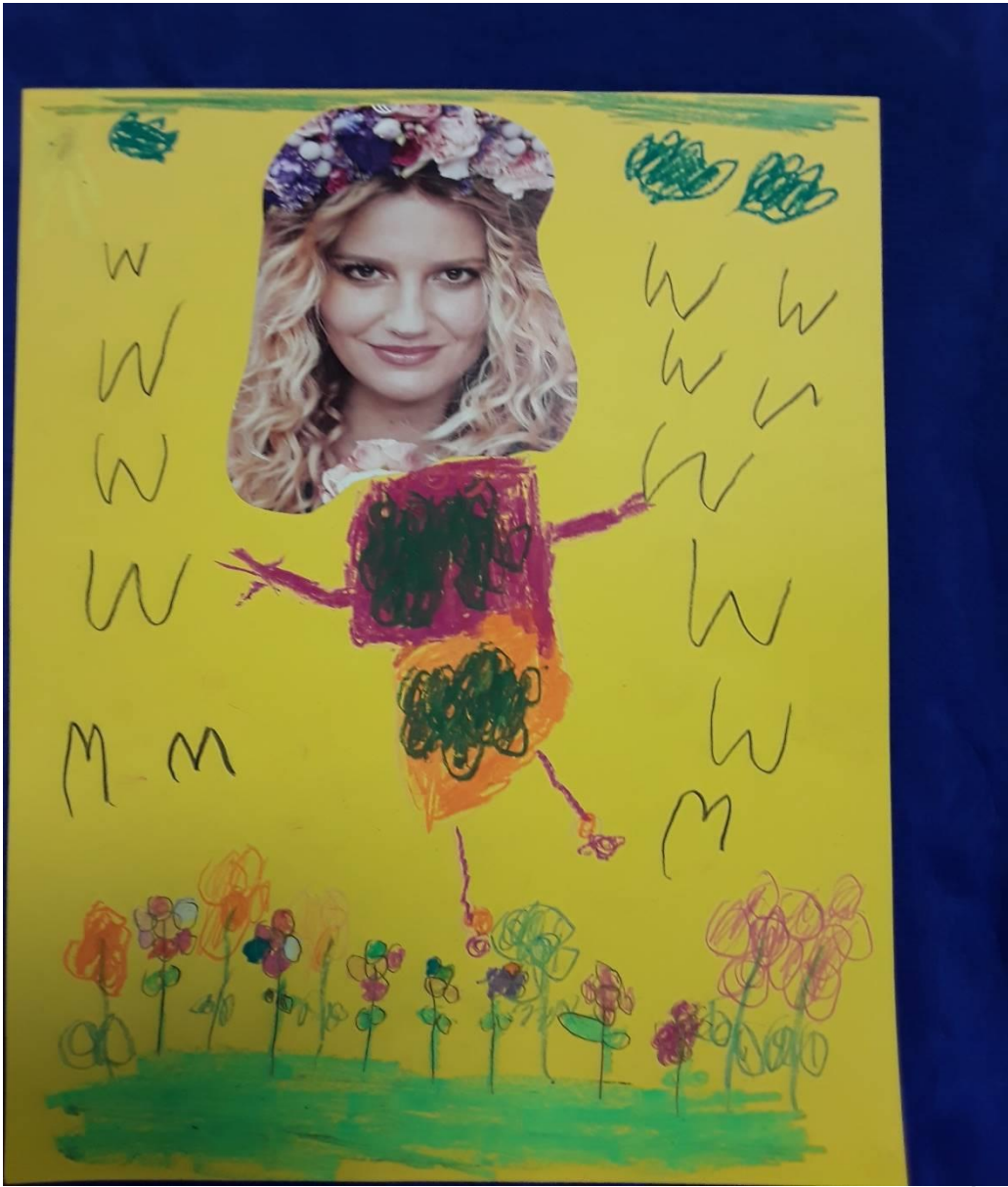

KAMIL

KLAUDIA

Przedstawione prace plastyczne zostały wykonane na zajęciach szkolnych przez uczniów Szkoły Podstawowej i Szkoły Przysposabiającej do Pracy w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Tanowie.

Dziękujemy za uwagę.

BIBLIOGRAFIA

P.G. Zimbardo, R.J. Gerring, *Psychologia i życie*

A. Arciszewska-Binnebesel, *Arteterapia, szczęśliwy świat tworzenia*

P. De Rynck, *Jak czytać malarstwo*

S. Lacey, *Sztuka i zabawa*

J. Balchin, M. Powell, *Zabawy plastyczne*

Wielka księga zabaw plastycznych

A. Jabłońska, *Techniki plastyczne dla dzieci*

H. Olechnowicz, *Wyzwalanie aktywności dzieci głębiej upośledzonych umysłowo*